

Eduskunta
Hallintovaliokunta
HaV@eduskunta.fi

Lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain ja saariston kehityksen edistämisestä annetun lain muuttamisesta (HE 56_2026 vp)

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon mukaisesta asiasta. Hallituksen esityksen tavoitteena on kehittää hyvinvointialueiden rahoitusmallia hallitusohjelman mukaisesti. Lisäksi esityksellä toteutettaisiin valtiontalouden säästötoimenpiteitä.

Esityksen vaikutukset hyvinvointialueiden rahoitukseen määräytymiseen koko maan tasolla

Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy (jatkossa Hyvil) pitää valtiontalouden säästötoimenpiteitä sinänsä ymmärrettävänä mutta ilmaisee huolensa sekä säästötoimien ajoittamiseen että niiden toteutustapaan liittyen. Palvelutarpeen kasvusta 60 % osuuden huomioiminen esitetyllä tavalla kumuloituu vaikutuksiltaan ajassa. Kokonaisuutena säästötoimet kiristävät rahoitusta ja ne ajoittuvat samaan aikaan hyvinvointialueiden alijäämien kattamisen edellyttämien sopeutustoimien ja jälkikäteistarkistuksen vähentämisen kanssa. Hyvilin näkemyksen mukaan kehyskaudella tulisi myös pystyä panostamaan palvelujärjestelmän uudistamiseen, jotta se kykenisi vastaamaan ikääntyvän väestön kasvaviin palvelutarpeisiin. **Liian kireäksi muodostuva talous ei mahdollista hallittua uudistumista vaan painottaa sopeutustoimia.** Rahoituksen leikkaus edellyttäisi myös hyvinvointialueiden velvoitteiden ja tehtävien tarkastelua, jotta rahoitusvajetta ei muodostuisi.

Vaikutukset hyvinvointialuekohtaiseen rahoitukseen

Koko maan tasolla määrätyn valtionrahoituksen edelleen kohdentamiseksi hyvinvointialueille ehdotetaan muutoksia tarvemallin päivittämiseen, siirtymätasausjärjestelmän säästöjen kohdentamiseen sekä saaristoisuuden määräytymistekijään.

Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi alueellisen rahoituksen kehityksen vähimmäistaso, jonka tarkoitus olisi vakauttaa rahoitusjärjestelmää.

Hallituksen esityksessä koskien tarvemallin päivitystä on painotettu hyvinvointialueiden esittämän laajan näkemyksen mukaisesti järjestelmän vakautta ja vähäisiä muutoksia ennen tietopohjan parantumista ja vakiintumista. Merkittävin muutos on aineistopohjan rajaaminen koskemaan niitä palveluja, jotka aiheuttavat kustannuksia hyvinvointialueille, mikä aineiston käyttötarkoitus huomioiden on perusteltua. **Rahoitusjärjestelmän kehittämiseksi tulisi myös selvittää, miten väestömuutokset vaikuttavat hyvinvointialueiden palveluiden järjestämiskustannuksiin.**

Esityksessä on myös arvioitu siirtymätasausjärjestelmän tarkoituksenmukaisuutta. Nykymuotoisena pysyviä siirtymätasauksia olisi jäämässä vuonna 2029 yhteensä 13 alueelle. Nyt ehdotettujen muutosten jälkeen niiden alueiden määrä, joille edelleen kohdistuu siirtymätasauksia ei ole olennaisesti vähenemässä ja niiden piirissä olisi vuonna 2030 edelleen 11 aluetta. Tältä osin ehdotus ei vastaa tehtyä arviota järjestelmän tarkoituksenmukaisuudesta mutta esityksessä on painotettu maltillisia aluekohtaisia muutoksia.

Hyvil kannattaa esitystä saaristoisuuskertoimen määrittelystä rahoituksen määräytymistekijänä. Saaristoisen hyvinvointialueen määritelmä on selkeä ja kannatettava. Esityksestä ei kuitenkaan selviä, miksi pisteraja saaristoiseksi hyvinvointialueeksi on asetettu nimenomaisesti vähintään 70 pisteeseen. Esityksen mukaan saaristoisuus-pisteytys ja luettelo saaristoista hyvinvointialueista tarkistetaan viiden vuoden välein. Rahoituksen määräytyminen tulisi toteutua mahdollisimman ajantasaisin tiedoin. Rahoituslaissa tehtäväkohtaisista painotuksista säädetään vähintään kolmen vuoden välein. Palvelutarpeen kasvusta, tarvetekijöistä ja pelastustoimen riskikertoimen tekijöistä vähintään neljän vuoden välein. **Myös saaristoisuusperusteen ajantasaisuus tulisi tarkastella vastaavin väliajoin ehdotetun viiden vuoden väliajan sijaan.**

Edelleen muutoksina ehdotetaan säädettäväksi aluekohtaisesta rahoituksen vähimmäistasosta, jolla turvattaisiin se, että kaikilla alueilla rahoitus säilyisi vähintään edellisen vuoden tasolla. Pidämme muutosta toistaiseksi perusteltuna tilanteessa, jossa rahoitusjärjestelmä ei kaikilta osin toimi tarkoitetulla tavalla. Pidämme kuitenkin huolestuttavana kehitystä, jonka mukaan rahoituksen määräytymistekijät eivät ole alueille ennustettavia, läpinäkyviä ja kaikille alueille vakaan rahoituskehityksen turvaamiseksi toimivia. Rahoitusmallin kehittämistä tulee jatkaa suurella prioriteetilla, jotta se toimisi tarkoitetulla tavalla hyvinvointialueiden vaihtelevissa ja erilaisissa tilanteissa. Hyvil korostaa, että rahoitusmallista tulee saada ennustettava, oikeudenmukainen, läpinäkyvä ja vakaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitosta ja valtiovarainministeriötä koskevat muutokset

Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle (THL) säädettäisiin oikeudet ja velvollisuudet varmistaa tarvekertoimien laskennassa käytettävän tietojen laatua ja mahdollisuus käyttötarkoitusta varten korjata tiedoissa olevia selviä virheitä. Säädoskohtaisen perustelun mukaan velvollisuudella tarkoitettaisiin käytännössä rekisteritutkimuksiin rinnastettavaa aineistovalidointia. Käytännössä laadunvarmistuksen laajuutta kuvataan rajaavan laskennan suorittamisessa oleva aikapaine ja laadunvarmistukselle rekisteritiedon toimittamisen määräajan jälkeen käytettävissä oleva aika, mikä on osin ristiriidassa aineistovalidoinnilla tarkoitettun velvollisuuden kanssa. Käytännössä velvoitettaisiin puuttumaan tiedoissa havaittuihin selviin virheisiin. Perusteissa kuvataan mitä tällaisilla virheillä tarkoitetaan.

Hyvil pitää tärkeänä, että laskenta-aineiston riittävä laatu ja nimenomaisesti **alueiden välinen aineiston vertailukelpoisuus varmennetaan, jotta rahoitus kohdentuisi alueille laissa tarkoitetulla tavalla**. Ehdotettu muutos tukee tätä. Ensimmäisinä vuosina tarvekertoimet ovat vaihdelleet merkittävästi. Onkin ilmeistä, ettei riittävää aluekohtaisten aineistojen keskinäistä vertailukelpoisuutta ole tässä käyttötarkoituksessa aiemmin riittävästi varmistettu. Hyvil huomauttaa myös, että THL määrittelee itse hyvinvointialueille määräajan rekisteritietojen toimittamiseksi ja THL:n tulisi tätä määräaikaan määrätessään varautua aineiston validointiin. Tähän suuntaan ollaan käytännössä nyt myös siirtymässä ja THL on uudelleenmääritellyt määräajan vuoden 2025 aineistojen toimitukselle. Hyvil pitää myös välttämättömänä, että havaittua virhettä selvitetään asianomaisen tiedon toimittaneen tahon kanssa ja validoinnista julkaistaan jatkossa laaturaportti.

Valtiovarainministeriölle ehdotetaan lisättäväksi oikeus korjata laskuvirheen tai rekisteritiedossa olevan virheen vuoksi hyvinvointialueiden rahoitusta, mikäli kyse olisi merkittävästi virheestä. Merkittävän virheen määritelmä voi muodostua tulkinanvaraiseksi, vaikka säännöskohtaisissa perusteluissa sen arviointia on pyritty kuvaamaan. Tästä huolimatta Hyvil kannattaa ehdotettua muutosta. Hyvinvointialueilla säilyy rahoituspäätöksiin muutoksenhakuoikeus.

HYVIL

Arja Pesonen
ekonomisti